

DEMOKRATSKA STRANKA I POLITIČKI ODNOSI U KRALJEVINI SRBA, HRVATA I SLOVENACA

U izdanju Instituta za savremenu istoriju u Beogradu je 1970. god. tiskana monografija dra Branislava Gligorijevića, »Demokratska stranka i politički odnosi u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca«, u kojoj se obrađuje razdoblje od osnutka ove građanske stranke, dakle od početka 1919. do uvođenja šestojanuarske diktature kralja Aleksandra 1929. godine.

Gligorijević je na osnovu iscrpnih neobjavljenih i objavljenih arhivskih izvora, te novina i časopisa, uz upotrebu, dakako, i literature u sedam glava (Formiranje Demokratske stranke, Demokratska stranka u borbi za centralističko državno uređenje 1919—1921, Uloga demokratske stranke na slamanju revolucionarnog radničkog pokreta, Borba za reviziju Vidovdanskog ustava i politička previranja u Demokratskoj stranci 1921—1923, Istaknuta uloga Demokratske stranke u »rešavanju« političke nacionalne krize 1924—1925, Demokratska stranka u periodu pregrupisavanja građanskih stranaka 1926—1928 i Demokratska stranka u periodu ustavne i državne krize 1928—1929). Autor je ove dijelove podijelio na poglavlja, obradio osnovne linije i etape razvoja Demokratske stranke u spomenutom razdoblju. Postavivši Demokratsku stranku u vrijeme i prostor, što znači da je obradio i političke prilike vremena o kojem se radi, dakle odnose među političkim strankama i najvažnija politička pitanja, Gligorijević je prikazao najvažnija pitanja kojima se ta vrlo utjecaja građanska stranka bavila: nacionalno pitanje, tj. pitanje unutrašnjeg uređenja države, socijalna pitanja, pitanja agrarne reforme i pitanje odnosa prema radničkom pokretu. Budući da se Demokratska stranka sastojala od raznih

političkih grupa ona nije nikada imala čvrstu organizaciju, a to joj u periodima kad je bila na vlasti i nije bilo potrebno (1919—1922, 1924. i 1927—1928) jer je snagom državnog aparata, za razliku od opozicionih građanskih stranaka, mogla djelovati na svoje protivnike, a zato joj nisu bile potrebne ni akcije u masama. Zbog toga je Demokratska stranka, bez obzira na unutrašnje protivurječnosti, veliku pažnju posvećivala izgradnji svoje ideologije i njezinoj propagandi, a u tome je bio najvažniji njezin stav prema nacionalnom pitanju. Stranka se zalagala za nacionalni unitarizam i pomoću njega nastojala je okupiti građanske grupacije iz cijele Jugoslavije. Pri tome joj je opet pomogao njezin položaj vladajuće stranke. Programom socijalnih reformi koje je provodila, Demokratska je stranka suzbijala revolucionarni pokret u toku 1919—1921 (agrarna reforma i radničko zakonodavstvo), a zatim je, zajedno s drugim građanskim strankama, imala veliku ulogu u donošenju Obznane i Zakona o zaštiti države. Gligorijević je prikazao i ulogu Demokratske stranke u krizi građanskog liberalizma i ustanova građanske demokracije i to ne samo u periodu kad je bila na vlasti nego i kad je bila u opoziciji, pa je npr. ta stranka u vrijeme ustavne i državne krize 1928—1929. bila »stub hegemonističkog srpskog režima« i tako je omogućila pripremanje diktature. Demokratska je stranka gotovo u čitavom ovom periodu bila »predstavnik jednog manjeg dela srpske buržoazije«, ali je zapravo svojom političkom aktivnošću zastupala i »štiti-la interese srpske buržoazije u celini«, a takva je ostala i do početka drugog svjetskog rata.

Ova monografija B. Gligorijevića iscrpno analiziranim i argumen-tiranim zaključcima vrijedan je doprinos povijesti političkih zbivanja u Jugoslaviji u periodu 1919—1929, a ujedno i obrada djelovanja i razvoja jedne od najznačajnijih građanskih stranaka — Demokratske stranke.

Bosiljka Janjatović

**Spomenica
gimnazije »Čedo Žic«
u K r k u
1921 - 1971**

**K R K
1971**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 3

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ

PETAR STRČIĆ (glavni urednik)

RIKARD ŽIĆ

RUDOLF ŽIĆ

Urednik ovog sveska:

FRANJO MATEJČIĆ

Slika na koricama:

ANTON DEPOPE (Motiv grba grada Krka)